

ANALIZA

STRATEGIEI DE RECUPERARE A MIJLOACELOR SUSTRASE DIN SISTEMUL BANCAR AL REPUBLICII MOLDOVA

Autori:

Vladislav GRIBINCEA

Daniel GOINIC

18 septembrie 2018

Acest document este finanțat printr-un grant oferit de Departamentul de Stat al Statelor Unite ale Americii. Opiniile, constatările și concluziile formulate în document aparțin CRJM și nu reflectă în mod necesar poziția Departamentului de Stat al Statelor Unite ale Americii.

Acest document analizează conținutul Strategiei de recuperare a mijloacelor financiare sustrate în urma fraudei bancare din Republica Moldova, care a fost făcută publică de către autoritățile Republicii Moldova în iulie 2018. A fost analizat atât informația despre fraudă bancară și investigațiile procurorilor, cât și planul de recuperare prezentat. Având în vedere informația oficială scundă cu privire la investigarea fraudei bancare, analiza se bazează în cea mai mare parte pe textul Strategiei, care a fost analizat prin prisma textului hotărârilor judecătorești cu privire la fraudă bancară. Această analiză a fost elaborată în septembrie 2018 de către Vladislav GRIBINCEA și Daniel GOINIC, președinte și, respectiv, consilier juridic al Centrului de Resurse Juridice din Moldova.

DESCRIEREA FRAUDEI BANCARE

Informații generale

În perioada 2007-2014, din sistemul bancar al Republicii Moldova au dispărut peste USD 800,000,000, reprezentând 13% din Produsul Intern Brut al țării din anul 2014. Bani au fost sustrași din trei bănci: Banca de Economii, Banca Socială și Unibank. Aceste sume proveneau, în cea mai mare parte, din rezervele valutare ale Băncii Naționale, care au fost împrumutate celor trei bănci. Cea mai mare parte a acestei sume, [potrivit raportului Kroll 2](#), cel puțin USD 600,000,000, a dispărut în anii 2013-2014, când cele trei bănci erau controlate de facto de către omul de afaceri Ilan SHOR. Ulterior, aceste trei bănci au fost lichidate.

Guvernul Republicii Moldova a contractat compania Kroll pentru a ușura recuperarea banilor sustrași. Atât [primul raport](#) cât și [cel de-al doilea raport](#) Kroll îl menționează pe Ilan SHOR drept principalul beneficiar al furtului din sistemul bancar. Potrivit Strategiei făcute publice de autorități, suma sustrasă din sistemul bancar nu a fost stabilită cu exactitate deocamdată, însă Strategia operează orientativ cu suma de MDL 13,3 miliarde (echivalentul a USD 891,000,000 la 30 noiembrie 2014), reprezentând ajutorul de stat acordat celor trei bănci. [Unele organizații susțin](#) că suma sustrasă din bănci este mai mare de USD 1 miliard. Această sumă a fost convertită în datorie de stat și este restituită din mijloacele bugetare de stat.

Strategia de recuperare a mijloacelor sustrate

La 13 iunie 2018, Procuratura Generală (PG), Procuratura Anticorupție (PA), Centrul Național Anticorupție (CNA) și Agenția de Recuperare a Bunurilor Infraționale (ARBI) au prezentat [Strategia de recuperare a mijloacelor financiare](#) sustrate din cele trei bănci (în continuare Strategia). Strategia descrie măsurile întreprinse până acum de către procurori pentru a recupera sumele sustrate și măsurile care urmează a fi întreprinse în continuare în acest scop. Este pentru prima dată când autoritățile au oferit publicului detalii cu privire la investigarea sustragerilor din sistemul bancar al Republicii Moldova. Strategia este datată cu iunie 2018. Nu este clar cine și când anume a elaborat și aprobat această strategie.

Scopul declarat al acestei Strategii este identificarea beneficiarilor mijloacelor financiare sustrate din cele trei bănci și recuperarea acestora. Strategia urmărește recuperarea a MDL 10.7 miliarde și nu a MDL 13.3, cât a fost sustras potrivit Strategiei, deoarece MDL 2.6 miliarde deja au fost recuperate prin vânzarea bunurilor băncilor. Deși Strategia operează cu suma de MDL 2.6 miliarde recuperate, [Ministerul Finanțelor raporta la 1 septembrie 2018](#) că suma recuperată din vânzarea activelor celor trei bănci nu depășea MDL 1.2 miliarde, mai puțin de jumătate din suma cu care operează strategia. Strategia nu explică în vreun fel de unde a fost luată suma de MDL 2.7 miliarde.

Potrivit Strategiei, judecătorii au emis deja hotărâri definitive de recuperare a MDL 1.39 miliarde, cauzele cu privire la alte MDL 5 miliarde se află în instanța de judecată, iar cauzele în privința altor MDL 4 miliarde sunt investigate de procurori și în curând vor fi expediate în instanța de judecată. Procurorii consideră că beneficiarii a MDL 9.6 miliarde sunt identificați, iar beneficiarii a MDL 1.1 miliarde încă nu sunt cunoscuți. Din cele MDL 9.6 miliarde, 3.2 miliarde au fost sustrase în anii 2007-2012 de fosta administrație a Băncii de Economii, iar 6.5 miliarde de către „Grupul Filat, Platon, Shor”, în anii 2013-2014.

Sumele au fost scoase din aceste bănci prin acordarea unor credite fictive. În sustragerea celor 6.5 miliarde în anii 2013-2014 au participat 47 de companii, dintre care 42 aveau ca beneficiari finali persoane din anturajul dlui Shor, iar 5 companii aparțineau *de jure* unor persoane social-vulnerabile. Ultimii nici nu cunoșteau despre operațiunile companiilor. În final, toate creditele au fost transferate către ultimele 5 companii. Datele de identificare a celor 47 de companii au fost incluse într-o anexă la Strategie, care nu a fost publicată pe motiv că informația este „confidențială”. Cu toate acestea, textul publicat al Strategiei conține informații despre companiile care au beneficiat de creditele neperformante în anii 2007-2012. Procurorii au stabilit că, pentru obținerea creditelor, unele companii care au luat credite au prezentat garanții bancare de la trei bănci ruse, care ulterior s-au adevărat a fi false.

Strategia descrie în termeni generali măsurile care urmează a fi întreprinse de autorități pentru recuperarea bunurilor sustrase, în mare parte reproducând prevederile din legislație. Strategia menționează că au fost puse sechestre pe bunuri în valoare de MDL 4.1 miliarde. Ea nu oferă detalii cu privire la sumele recuperate efectiv din banii sustrași. Strategia propune recuperarea bunurilor în termen de trei ani.

Principalele dosare penale cu privire la fraudă bancară

Sustragerile din anii 2007-2012

Potrivit Strategiei, în anii 2007-2012, de la Banca de Economii au fost sustrase MDL 3.2 miliarde. De această sustragere este suspectată fosta conducere a acestei bănci, în frunte cu dl Gacikevici. Deși Strategia menționează că suma sustragerii din această perioadă este de **MDL 3.2 miliarde**, procurorii au constatat că creditele neperformante sau fără gaj oferite în această perioadă au fost în mărime de doar un miliard de lei. În judecată au fost transmise cauze penale cu privire la sustrageri de circa **USD 6,000,000**. **În aceste dosare nicio persoană nu a fost condamnată deocamdată**, chiar dacă primele cauze au fost transmise în judecă încă în aprilie 2013.

Sustragerile din anii 2013-2014

Potrivit Strategiei, în anii 2012-2014 din cele trei bănci au fost sustrase **MDL 6.5 miliarde**. Ilan SHOR a declarat procurorilor în anul 2015 că o parte din această sumă a ajuns la fostul premier Vlad FILAT, sub formă de bani și favoruri. În anul 2016, Vlad FILAT a fost condamnat definitiv pentru corupție la 9 ani de închisoare, deoarece acesta a primit de la dl Shor bani și favoruri de circa **MDL 472,000,000 (USD 25,000,000)**. Se pare că o parte din banii sustrași de la Banca de Economii a ajuns și la omul de afaceri Veaceslav PLATON. În 2017, acesta a fost condamnat la 18 ani de închisoare pentru sustragerea **MDL 869,000,000 (USD 58,000,000)**.

Procurorii l-au acuzat pe Ilan SHOR. El ar fi sustras din cele trei bănci cea mai mare sumă, **MDL 5.2 miliarde (USD 350,000,000)**, ceea ce reprezintă jumătate din toate sumele pe care procurorii doresc să le recupereze. În iunie 2017, Ilan SHOR a fost condamnat în prima instanță la 7 ani de închisoare pentru delapidare și spălare de bani, însă judecătorii nu au constatat că acesta a obținut vreun beneficiu personal.

Ilan SHOR a fost lăsat în libertate până la examinarea cauzei în instanța de apel. Judecătorii au mai constatat că sunt probate prejudicii de doar MDL 2.7 miliarde din cele MDL 5.2 pretinse de procurori. Cu toate acestea, judecătorii au respins pretenția procurorilor privind compensarea prejudiciului și au recomandat acestora să intenteze o acțiune civilă separată. În septembrie 2018, cauza dlui Shor încă era pendinte în fața instanței de apel, iar după condamnarea sa acesta a declanșat o amplă campanie de subminare a opoziției pro-europene din Republica Moldova.

PRINCIPALELE CONSTATĂRI

1. **Strategia de recuperare este primul document publicat de autoritățile din Republica Moldova care prezintă în mod consolidat detalii cu privire la modul de sustragere a banilor din sistemul bancar al Republicii Moldova și cu privire la investigațiile lansate de procurori.** Aceste informații sunt de un interes public și valoare deosebită având în vedere că până acum astfel de informații nu au fost oferite, iar principalele proceduri judiciare cu privire la aceste sustrageri au fost examinate cu ușile închise;

2. **Strategia a fost adoptată în iunie 2018, peste 42 de luni de la încheierea sustragerii din sistemul bancar.** Din textul strategiei publicate nu este clar cine a aprobat documentul și care este gradul de angajare pentru implementarea ei cu succes;

3. **Nici peste 42 de luni de la încheierea sustragerii, autoritățile Republicii Moldova nu puteau spune cu exactitate care a fost suma sustrasă din sistemul bancar.** Strategia operează cu o sumă orientativă. Necunoașterea cu exactitate în prezent a sumei sustrate este greu de explicat în mod convingător. Mai mult, fără a cunoaște exact suma sustrasă nu poate fi investigată eficient fraudă;

4. **Cel puțin 20% din sumele sustrate din sistemul bancar nu sunt investigate.** Deși au constatat că din cele trei bănci au fost sustrate cel puțin MDL 13.3 miliarde, procurorii urmăresc recuperarea a doar MDL 10.7 miliarde, deoarece se pretinde că MDL 2.6 miliarde deja au fost recuperate prin vânzarea bunurilor băncilor lichidate. Această abordare este illogică. Potrivit legii, dacă din bănci au fost sustrate MDL 13.3 miliarde, toate aceste sume trebuie urmărite, deoarece au fost obținute pe cale criminală. Altfel, autoritățile acceptă situația în care sustragerea a cel puțin MDL 2.6 miliarde nu trebuie investigată, iar cei care au sustras aceste sume le pot păstra. Mai mult, deși Strategia menționează că din vânzarea activelor băncilor au fost recuperate MDL 2.6 miliarde, Ministerul Finanțelor susține că din vânzarea activelor a fost obținut o sumă de două ori mai mică (MDL 1.2 miliarde);

5. **Din cele circa MDL 13.3 miliarde sustrate din sistemul bancar, cel puțin MDL 6.5 miliarde au fost sustrate în anii 2013-2014.** În această perioadă, cele trei bănci devalizate erau direct sau indirect controlate de Ilan SHOR;

6. **Procurorii raportează drept identificate sume fraudate cu mult mai mari decât cele identificate cu adevărat.** Procurorii pretind că au transmis în instanța de judecată o cauză penală cu privire la sustragerea de către dl Shor a MDL 5.2 miliarde. Judecătorii din prima instanță au constatat că există probe cu privire la sustragerea a doar MDL 2.7 miliarde, ceea ce reprezintă circa jumătate din suma pretinsă de procurori. Cu toate acestea, atunci când se referă la suma descoperită, procurorii operează cu suma de MDL 5.2 miliarde. Este adevărat că hotărârea în privința dlui Shor încă nu este definitivă. Totuși, atât timp cât hotărârea judecătorească nu este anulată, operarea cu supoziția că în acel dosar dl Shor a sustras MDL 5.2 miliarde este cel puțin speculativă. Acest detaliu, minor la prima vedere, este totuși considerabil în termeni cantitativi, fiind vorba de MDL 2.5 miliarde (USD 167,000,000);

7. **Autoritățile au majorat nejustificat cu USD 25,000,000 suma prejudiciilor pretins descoperite.** Autoritățile declară că dl Filat ar fi obținut din fraudă bancară circa USD 25,000,000, iar dl Shor - circa USD 350,000,000. Autoritățile adună aceste sume, chiar dacă dl Shor a declarat că cele USD 25,000,000 au fost luate de el din fraudă bancară. Prin urmare, această sumare este nejustificată și creează impresia că autoritățile au descoperit o sumă mai mare decât cea descoperită de fapt;

8. **Autoritățile raportează speculativ despre încasarea prin hotărâri judecătorești a MDL 2.7 miliarde (USD 180,000,000).** Strategia menționează că judecătorii au dispus compensarea în total a MDL 4,09 miliarde din banii sustrași din cele trei bănci, din care MDL 2.7 miliarde de la Ilan SHOR. Referirea cu privire la încasare de la dl Shor a unei sume de bani este falsă. O hotărâre judecătorească de încasare a acestei sume nu există. Este adevărat că procurorii au solicitat încasarea sumei sustrase de dl Shor. Cu toate acestea, judecătorii în cauza penală au ezitat să examineze această pretenție, recomandând procurorilor să intenteze o procedură judiciară separată. Este adevărat că hotărârea judecătorească în cauza Shor nu este definitivă. Totuși, dacă această soluție va fi menținută, acțiunea civilă separată va putea fi efectiv intentată abia după finalizarea procedurilor penale, adică peste câțiva ani. De menționat că judecătorii au refuzat să examineze acțiunea civilă fără o motivare convingătoare. Judecătorii erau obligați să ia o decizie cu privire la prejudiciul solicitat de procurori, însă nu au făcut-o. Spre deosebire de cauza Shor, în cauzele Filat și Platon, judecătorii au dispus prin hotărârea de condamnare și încasarea prejudiciului cauzat prin infracțiune;

9. **Strategia conține prevederi evazive în ceea ce privește sechestrile aplicate pentru recuperarea bunurilor sustrase.** Aceasta menționează că procurorii au pus sechestre pe bunuri mobile și imobile în mărime de peste un miliard de lei. Cu toate acestea, Strategia nu menționează nimic despre sechestrile aplicate pe averea persoanei care este suspectată de a fi sustras cel mai mult din cele trei bănci – Ilan SHOR. Este general cunoscut că principalele afaceri ale dlui Shor funcționează cu succes în continuare. Pe de altă parte, încă la faza urmăririi penale procurorii au pus sechestre pe toată averea dlui Filat și a dlui Platon, de asemenea implicați în fraudă bancară. O asemenea diferență în tratament în raport cu principalul suspect al fraudei bancare este greu de conciliat cu intenția declarată a autorităților de a recupera eficient sumele sustrase din sistemul bancar;

10. **După aproape 4 ani de la încheierea fraudei bancare, furtul a MDL 5.1 miliarde, reprezentând 38% din toată suma sustrasă, continuă să fie investigat de către procurori.** Deși este vorba de o investigare complexă, ținând cont de miza dosarului, o investigare atât de îndelungată este greu de justificat. Strategia menționează că, în iunie 2018, urmărirea penală în privința a MDL 4 miliarde erau în etapă finală și urmau a fi în curând transmise în instanța de judecată. Au trecut 3 luni de la publicarea Strategiei, însă, din câte se pare, aceste cauze așa și nu au ajuns în instanța de judecată. Mai mult, beneficiarii a cel puțin MDL 1.1 miliarde nu sunt încă cunoscuți;

11. **Chiar dacă au fost adoptate mai multe hotărâri de recuperare a sumelor sustrase din cele trei bănci, Strategia nu menționează un lucru elementar – niciun leu din banii sustrași nu a fost încă restituit.** Cei peste MDL 2 miliarde obținute de guvern sunt din vânzarea bunurilor rămase ale celor trei bănci, și nu din banii sustrași;

12. **Nu a fost publicată lista companiilor și a persoanelor suspecte că au fost implicate în fraudă bancară, ceea ce știrbește din credibilitatea documentului.** Strategia a fost făcută publică la o conferință de presă. Majoritatea informațiilor despre fraudă bancară erau deja general cunoscute. Având în vedere

mărimea fraudei și impactul ei asupra Republicii Moldova, subiectul prezintă în continuare un interes deosebit pentru public, în special detaliile acestei fraude. Nedivulgarea acestor date ar putea fi justificată doar de necesitatea efectuării unor activități confidențiale de acumulare a probelor. Investigarea fraudei a început cu câțiva ani în urmă și despre aceste proceduri s-a anunțat public, ceea ce face imposibil ca cei implicați în fraudă bancară să nu cunoască despre investigațiile efectuate și să fie surprinși acum prin eventualele investigații ale procurorilor. Cu toate acestea, autoritățile refuză să publice datele despre companiile și persoanele suspectate de implicare în fraudă bancară. Ascunderea acestor informații doar alimentează neîncrederea că această investigație va fi deplină. Această neîncredere este alimentată și de faptul că Strategia conține datele cu privire la companiile suspectate de sustragerea banilor din Banca de Economii până în anul 2012, însă nu publică datele companiilor suspectate de sustragerile bancare care au avut loc în anii 2013-2014;

13. Măsurile prevăzute de Strategie sunt foarte generale și reproduc în cea mai mare parte prevederile legale actuale. Măsurile propuse se referă mai degrabă la capacitatea instituțiilor responsabile de recuperare a activelor și perfecționarea legislației, decât la recuperarea efectivă a banilor sustrași din sistemul bancar al Republicii Moldova. Strategia este mai degrabă destinată publicului larg. Având în vedere că Strategia se referă la activități care deja rezultă din legislație, valoarea adăugată a acestei Strategii pentru investigarea fraudei bancare este contestabilă.

CONCLUZII

Este pentru prima dată când autoritățile oferă detalii consolidate cu privire la investigarea fraudei bancare și planurile de viitor pentru recuperarea banilor sustrași. Până acum, procuratura refuza să comunice informații despre investigațiile declanșate, invocând faptul că nu doresc să afecteze eficiența investigațiilor, iar principalele procese judiciare au fost examinate cu ușile închise. Deși documentul a venit cu o mare întârziere, adoptarea în iunie 2018 a Strategiei de recuperare a activelor fraudate din sistemul bancar ar putea fi un pas înainte. Cu toate acestea, nu este clar cine și când anume a adoptat această Strategie, precum și gradul de angajare al autorităților pentru implementarea ei cu succes.

Strategia descrie în termeni generali acțiunile care urmează a fi întreprinse pentru recuperarea activelor sustrate din sistemul bancar. Având în vedere că Strategia se referă la activități care deja rezultă din legislație, valoarea adăugată a acestei Strategii pentru investigarea fraudei bancare este contestabilă.

Deși au trecut câțiva ani de la începerea investigației, Procurorii nu cunosc care este suma sustrasă din sistemul bancar. Fără aceasta este posibil de investigat eficient fraudă bancară. De asemenea, Strategia nu prezintă în mod tendențios rezultatele investigației de până acum. Ea denaturează rezultatul procedurilor judiciare declanșate, prezentând într-o lumină mai bună organele care efectuează investigația. Sustragerea a peste MDL 2.6 miliarde nu este investigată în genere. În instanța de judecată a putut fi dovedită doar jumătate din suma pretins sustrasă de către dl Shor, suma neconfirmată reprezentând MDL 2.5 miliarde (USD 167,000,000). Chiar dacă Strategia prevedea că în viitorul apropiat în instanța de judecată vor fi transmise cauze penale cu privire la sustragerea a MDL 4 miliarde, peste trei luni de la publicarea Strategiei, acestea încă nu au ajuns pe masa judecătorilor. Au fost adoptate mai multe hotărâri judecătorești de recuperare a sumelor sustrate din cele trei bănci. Strategia nu menționează totuși că niciun leu din banii sustrași nu a fost încă restituit.

Pentru a asigura eficiența investigațiilor, de regulă, astfel de strategii nu sunt făcute publice. Strategia a fost făcută publică pe 13 iunie 2018, la o conferință de presă, de către Procuratura Generală. Ea a fost, de

asemenea, publicată pe pagina web a Procuraturii Generale. Conferința de presă a avut loc în ajunul vizitei conducerii Republicii Moldova la Bruxelles. Conducerea țării a folosit documentul drept instrument de advocacy. Aceste aspecte ridică suspiciuni în ceea ce privește independența instituțiilor care au făcut publică Strategia, dar și în ceea ce privește implicarea lor în jocurile politice. Evenimentele care au avut loc în această vară în Republica Moldova doar alimentează aceste suspiciuni. Se pare că Strategia a fost gândită mai degrabă ca un instrument de advocacy, decât un instrument care să ajute autoritățile în investigarea fraudei bancare.